

U 10101

22 10101 Про W. 10101

БРАЦТВО ХРЕСТИТЕЛІВ

або

БАПТИСТІВ

на Україні.

Написав

Михайло Драгоманов,
бувший учитель у Вищому училищі в Кієві.

Передрук із „Хлібороба“

Ціна 10 кр. — 3 пересилкою 12 кр.

КОЛОМІЯ, 1893.

Заходом М. Павлика. — В друкарні М. Білоуса.

Про
БРАЦТВО ХРЕСТИТЕЛІВ

або

БАПТИСТІВ

на Україні.

218076

Написав

Михайло Драгоманов,
бувший учитель у Вищому училищі в Києві.

КОЛОМІЯ, 1893. Google

Заказом М. Ц.

21. 10/01.

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186265197

Про Брацтво Хрестителів або Баптистів на Україні.

І. Початок віри баптистів.

В Росії тепер православне духовенство має багато клопоту з новою вірою, котра шириться найбільше серед тамошніх Русинів-Українців. Звуть там людей сї нової віри ріжно, найчастіше штундистами, але вони самі звуть себе найчастіше баптистами, тоб то хрестителями, бо так звуть себе звичайно люде подібних же вір в других сторонах, звідки зайшла нова віра й на Україну. Іноді українекі баптисти звуть себе й новими руськими братчиками. Таке імя добре підходить і до других вір, котрі в остатні часи появились на Україні.

Появились баптисти чи хрестителі в перше у Німеччині більше як три сотні років тому назад. В ті часи, велика частина Німців, за приводом Лютра, почали віднадати від римської католицької церкви.

Лютеріивчі подібні учителі думали повернути християнску громаду до такої науки і таких порядків, які були за часів Христа та єго учеників — апостолів (Посланців Христових).

Вони опирали всі свої думки про віру на самі тільки Євангеліє та інші писання апостолів, а відкидали все те, що прибавлено було пізніше християнською старшиною: єпископами та папами, та казали, що не потрібно єпископів і папів та що всякий християнин сам собі може вивести віру зо святого письма, читаючи его сам і розуміючи, як йому Бог в душу положить. Замість священників, як сеїбного від мирян стану людей, лютеранці признавали тільки старших (пресвітерів) та вченіших людей за вчителів віри, за проводирів, або пасторів.

Такі й подібні думки про церковну зміну або реформу піднялись по всіх сторонах Європи і уряди державні одні стали за реформу і переводили єї на користь собі, а другі оставались при римській церкві і карали реформатів. От у сі часи появились і хрестителі, по грецкому баптисти, або як перше їх звали перехрестителі, по грецкому анабаптисти¹⁾. Прозвали так тих людей через те, що вони, вичитавши в Євангеліях, що Ісус хрестився у Івана Хрестителя в річці не дитиною, а дорослим мужем, стали навчати, що хрестити треба не дітей, а дорослих, тоді, коли людина може зовсім розуміти віру

¹⁾ На грецькі слова тоді була мода у освічених людей і в католицькій Європі, бо тоді саме тільки вчені почали читати писання апостолів на грецькій мові, на котрій вони перше й були писані, поки їх переложено для римських християн на мову римську або латинську, і то переложено не дуже точно.

і повною волею й розумом приступити до неї. Думаючи так, баптисти вважали людей, похрещених в дитячий час, все рівно, як зовсім нехрещених, і хрестили знову, або перехрещували тих, що приступали до них.

Про різні божественні річі баптисти думали досить різно, бо вони признавали кождому волю розуміти святе письмо, як хоче. Тількож де в чому баптисти думали однако, навіть тоді, коли вони появились по різних сторонам Європи. Так вони всі відкидали всякі церковні тайни та служби, а признавали потрібним для християн саме тільки читанє Біблії, як слова божого, та молитву до Бога, котру кождий посилав Богови, як син батькови просто від себе, а не через поща. Окрім того, всі баптисти не признавали ніякого примусу ані церковного уряду не тільки в державах, а навіть у громадах, і казали, що кожде побожне товариство, зложене хочби з двох або трьох душ, що зібралось в імя Христове, — само собі голова. Таку думку опирали баптисти на слова Христові: „де вас двоє чи троє зібралось в імя мое, там і я серед вас“. Не признавали баптисти й права світського уряду мішатись до віри люцкої — примушувати людей держатись якої віри чи відкидати ві, а стояли на тім, що віра — справа вільна, в котрій між людиною і Богом не може бути ніякого посередника й примусу.

Такі думки були триста років тому на-

зяд дуже сміливою новиною, бо тоді й римські католики й реформати переслідували одні одних, а свіцкі уряди, царі й громади, змагались силою довести всіх своїх людей до однакових думок про віру. Ще двісті років тому назад, славний французкий католицкий єпископ Босюе писав, що признавати всім людям волю на віру се така дурниця, котру з усіх християн проповідують тільки баптисти та антітринітарії, тоб то такі, що не признають Тройці, а тільки одного Бога в однім лиці¹). Через те хрестителів ще більше переслідували скрізь по Європі і навіть убивали уряди реформацкі, як і католицкі²).

II. Баптисти по чужих сторонах.

Коли всі уряди європейські гнали баптистів, то багато їх виселялось у Новий Світ, в Північну Америку. Там англійські баптисти заложили громаду *Род-Айланд*, котра стала потім одною із держав у Сполці Північно-Американській. Ся громада була першою державою, що признала всім своїм громадянам волю на віру і рівне право людям усяких вір, як тепер се признано в усіх освічених державах Амери-

¹) Такі тринітарії або унітарії (що признають одно лице в Богі) були колись і в Польщі й на Україні. Тепер між инчим є вони в Уграх, де їх коло 60 тисяч душ у Сєвигородах або Трансільванії.

²) Про те, як колись скрізь переслідували людей за віру як на решті по освічених сторонах настала воля на віру, і — ян написали особну книжечку Віра а громадскі справи.

ки й Європи, в тім числі й австрійській. Написав таке в свій час нове ш'яво для Род-Айланда баптист Роджер Вільямс у 1639 р. і тим заслужив, щоб люде пам'ятали єго імя на віки.

В Англії закон признав баптистам право держатись своєї віри тільки в 1689 р. а потім помалу таку волю признано їм і в других сторонах. І тепер найбільше баптистів у Північній Америці, поверх чотири міліони, а з європейських держав у Англії, коло 300 тисяч. Американські й англійські баптисти дуже стараються про те, щоб ширити по всему світу євангеліє на ріжних мовах. Окрім того, вони багато причинились до того, щоби скасована була в Америці неволя негрів чорних полонеників, вивезених з Африки, і тепер вони багато працюють над тим, щоби спинити торг невольниками в Азії й Африці. Також баптисти стараються про те, щоби по всему світу перестали державні утиски на людей за віру. Ще недавно почата баптистами Євангельська Спілька, котра тепер має осередок у Швейцарії і до котрої належить багато людей усяких реформатських громад, кілька разів оберталась до російського уряду, просюючи єго спинити утиски протів ріжних людей, що не належать до російської державної церкви, православної, і дати в Росії рівне право й волю всім вірам.

В Німеччині баптистів довго гнали, але все таки вони держались там невеличкими гро-

мадами, а в остатні 50 років ті громади стали зростати більше. Уряди, навіть реформацкі, тому противились: поліція і суди карали баптистів арештами та грішми, висилками за границю і таким подібним, — та нічого не помогло: баптистів усе ставало більше і на решті німецкі уряди дали їм спокій. Тепер у Німеччині є кілька десятків тисяч баптистів, в самих Прусах пове-ох 12 тисяч, тоді як у 1854 р. їх було в усій Німеччині тільки 5 тисяч. Головні громади німецких баптистів у містах Гамбурзі та в Берліні.

Німецкі баптисти більше держаться за слова Біблії, тоді як англійські та американські більше звертають уваги на ціль і дух тих слів. Німецкі баптисти багато звертають уваги на свій спосіб вихрещуватись у річках, курнаючи з головою, держать себе з далека від тих, хто не вживає такого способу й належить до других церковних громад. Значна-ж частина англійських та американських баптистів уважають за головне в евангельській вірі зановідь любити людей, як самого себе, і радо товаришують з людьми всяких вір, аби вони йшли до такого брацтва між людьми, і доускають таких навіть до свого причастия, котре вони справляють так, що після побожних розмов та співів, усі присутні діляться хлібом та вином на спомин остатньої вечері Ісуса з учениками. Таке причастие американські та англійські баптисти звуть отвертим причастием. Остатніми часами й

німецькі баптисти почали зближатися з англійськими та американськими.

III. Віра українських баптистів.

З Німеччини віра баптистів зайшла й на Україну. Там живе чимало Німців, котрих уряд покликав оселяти порожні стени, що колись належали до запорожців. По більшій частині ті Німці належать до різних реформатських церковних громад та спілок і між инчими до спілки менонітів, котрої віра досить подібна до віри баптистів (Менонітами зуться сі люде від свого колишнього учителя Менона.) В німецьких колоніях коло Одеси вже кілька десятків років тому назад повстав звичай в неділю збиратись людім по обіді на збори осібні від церковної служби, котра правиться рано, і читати евангеліє, розмовляти про него та співати побожні псалми. Такі збори названо словом штунде, що значить по німецькому година. Певно на таких зборах деякі люде й сами доходили до думок, подібних до баптистських, а років з тридцять тому назад почали приїжджати з Німеччини на Україну баптисти й проповідувати на штундових зборах. Через те й баптистів на Україні чужі їм люде прозвали штундистами, хоч самі баптисти звичайно такої назви не приймають, а зуть себе або баптистами, або анабаптистами, або друзями божими та рускими братчиками.

Спершу баптистська віра ширилась на Укра-

їні тільки серед Німців, а далі до неї почали приступати й Русини-Українці, що приходили на заробітки в німецькі колонії, а потім і Москалі і подекуди й Поляки і жида. Уряди російські визнавали про баптистів на Україні коло 1864 р. коли на них стали жалуватись німецькі лютеранські пастори. Начальство російське почало висилати з Росії приїжджих учителів баптизму за границю. Тоді ж почали жалуватись урядови російському і православні попи на те, що до баптизму прилучаються й православні Українці.

Для нас, звісно, найцікавіші українські баптисти. Зовсім докладно про них дізнатись важко, бо в Росії ще нема закону про волю на віру і люде мусять ховатися з своєю вірою, а надто ті, що з батьків записані до віри православної і не мають права, як інші, перемінати свою віру навіть на другу християнську. Та все таки головне звісно і про українських баптистів з тих судових процесів, котрі виточені були протів них православними попами та поліцією, і про котрі печаталось і в російських газетах, та з дописей деяких уважних людей, що росчитували самих українських баптистів, з дописей, котрі навіть російський уряд дозволив друкувати.

Так в 1873 р. арештовано коло Одеси і після трьох років вязнення суджено Українця селянина Петра Вовкажа за те, що він ширив баптистську віру. Вовкаж перед судом сказав

що він „справді належить до віри *нового рус-
ного брацтва*, котре живе по евангелію і де-
сять заповідям, не признає ні тайн, ні церков,
ні священників, ні ікон (образів.)“ Покликани
за свідків деякі Українці селяне, і між ними
один паламар, сказали, що їх намовив до
нової віри Вовкаж і що віра се така, що не
признаються церковні тайня, а причастіє, хоч і
признаєся, то тільки як спомин про Христа,
а не як тайна. Перед судом вияснилось, що
священник, котрий підняв справу, коли ста-
рався відвернути своїх парафіян від нової віри,
то бив баптистів по лицю і велів православним
сікти їх різками. На суді присяжні увільнили
Вовкажа, хоч усі вони були православні, бо
по закону російському в усіх процесах за спра-
ви віри присяжні мусять бути православні.

В тім же році судили кучку баптистів
Українців у Єлисаветграді за те, що вони не
розійшлись, коли того домагалась поліція, ко-
тра надійшла на їх збір. Підсудні обвинува-
чені були тільки за те, що противились полі-
ції. Вони сказали на суді: „Нає звуть штунді-
стами, не знаємо за що. Ми анабаптисти.
Ми нічого лихого не робимо. Ми стараємось,
щоби викоренити між нами п'янство і другі
хиби; у свята ми збираємось на спільну моли-
тву, бо Спаситель сказав: де з вас зберуться
троє вкупі в ім'я моє, і я там! Ми читаємо
евангеліє“... Тут предсідатель церервав розмову,
сказавши, що люде судяться не за віру, а за

противенство поліції. На се обвинувачені відповіли: „ми не противились, а не розійшлись, бо не скінчили молитви.“ Суд, — без присяжних, — присудив узяти за кару від кожного винуватого мушкети по 2 рублі, а від жінок по 1 рублеви.

В 1878 р. в Одесі судили Українця Ратушного, котрого арештовано ще в 1870 р. і при тім знайдено в него кілька листів і між ними один окружний, котрий починався словами: „Богом избраним братам,“ спис новорождених, три форми свідоцтв про родици, христини й слюб. Свідки, православні селяне України, говорили таке: Один на запит, що ему звісно про справу, сказав: „що звісно? Самі вінчаються, самі ховають мертвих, самі сповідаються, самі причащаються, все самі.“ Другий сказав: „Збираються у себе в хатах, моляться Богу, а лихого нічого не знаю на них. Мені самому трафилось разів три-чотири бути в них на зборах, та потім я перестав.“ На запит про житє підсудних той свідок сказав: „окрім доброго нічого не можна сказати. Між ними нема ні п'яниць, ні злодів.“

Одного підсудного спитали, що его примусило пристати до нової віри. Він відповів: „я почув у собі нове серце і просив Ратушного охрестити мене, і став вичою людиною. Перше я жив роскустно, даявся поганими словами; я почув, що се гріх, вихрестився і перемінився.“ Другий сказав: „я почув собі, що

треба жити їх богобоязним житєм, і прилучився до них.“

Ратушний, коли єму закидали, що він богато їздив по селах, щоби ширити нову віру, сказав: „у мене зовсім не було тільки вільного часу. А коли приїздив судобани слідни, збишовся народ, і священник був тутже, і коли почали розмовляти про духовне житє, то священник нічого не міг довести з святого письма, а через те народ, хоч і не знає докладно слова божого, переконався, що священники не дуже то знають святе письмо. Потім мене посадили у вязницю за те, що я євангеліє читав. Тоді люде почали ще більше дивуватись і, хто міг, добував євангелія і читав, а святе письмо може умудрити кожного. Коли мене вдруге посадили у вязницю, то народ ще більше почав звертати увагу і здобувати євангелія. Ось як воно більше розширилось, а не так, як думають, що я ширив... Як я міг всіх їх пообіздити, коли я все працював над хліборобством, заробляв собі на хліб, і мені ніхто нічого не давав, ні грошел, ні чого инчого.“

Другий псеудний, Балабан, сказав: „Се правда, що ми не вірямо в ікони. Ні наш Спаситель, ні апостоли не сказали, щоби непременно врити в ікони. В євангеліях сего нігде не написано... Що ж ми зробили лихого? Наша вина така, що ми читаємо євангеліє, слово божє... Як я стою перед судом, все рівно, як перед Богом, і не боюсь, що можете мене за-

судити. Я сего зовсім не боюсь, а надіюсь на Бога, так як наші предки стояли за віру Христову. Тоді уряд був поганський, а тепер уряд освічений, і я надіюсь, що тепер люде розумні... Вісім років я не мав спокою: посадили мене в в'язницю, потім вислали в київську губернію, там закували в заліза і говорять, що я в ідолів вірую. Звісно, я мусів відповідати, що я вірую в Ісуса Христа. У мене один Бог з вами. Я тільки не пію, нічого богопротивного не роблю, — і ось де моя провина. А тепер судіть мене, як лише думавте.“

Присяжні увільнили всіх підсудних.

Д. К. Старинкевич, що скінчив київську духовну академію, бував серед українських баптистів, говорив з ними, ходив на їх збори та описав їх у петербурекім місячнику „Слово“ (1880 р. Август).

Ось що між инчим розказує він про українських баптистів: „Найвищий обовязок для людини, по думці баптистів, се, щоби нагодувати голодного, одягнути голого, прийняти бідного, притулити подорожного, допомгти хорому і нещасному, одним словом, бути завше готовим допомгти братови, котрий потребує помочи. Хто хоче бути більшим, кажуть вони словами евангелія Марка (гол. 10, в. 44), той нехай буде всім слугою.“ Далі баптисти ставлять в обовязок кождому жити в праці, — покликаючись на слова апостола Павла в листі до Тессалонійців (гол. 3, в. 7-10) „ви сами азцте, як

наслідувати нам бо, ми не їли хліба дурно, а працювали день і ніч; коли ми були у вас, то такий вам залишили заповіт: хто не хоче працювати, той нехай і не їсть." Щоби ліпше працювати, баптисти думають, що треба шанувати й здоров'я, тіло. Вони признають, що „дух міцний, а тіло слабе," але з того виводять, що не треба ослабляти тіла постом і инакше. „Коли тіло слабе, кажуть вони, то не треба его убивати, а треба годувати, як вола, щоби воно могло вносити працю. Для того між ними баптисти завше їдять скоромну страву, як більше поживну, а тим, хто їм за те докоряє, відповідають словами евангельськими: „не те, що входить в рот людини, поганить єї, а те лихе, що виходить з серця людини: злі думки, убійство, крадіж і т. и. лайка (Евангеліє Матія, гол. 15, в. 11, 17). Вже для самого здоров'я баптисти живуть дуже тверезо; звичайно не курять тютюну, не пють горілки, не знають роспусти. Деякі вживають горілки, але дуже по трохи, як лікарства.

Помагаючи всякому, між собою баптисти стараються жити, як брати. Деякі з них навіть поле обробляють спільно. Через тверезість, працю, взаємну поміч, баптисти звичайно стають заможніші ніж православні Українці. Навіть начальство признає, що баптисти ліпше платять податки і що між ними менше всяких провинностей.

Остатними часами між українськими бац-

тистами початась незгода, хоч не дуже велика. Вийшла вона з того, що деякі з баптистів, котрі перше ніж другі пристали до тої віри і навернули до неї других, почали себе вважати за старшину, — стали себе звати старшими братчиками, або пресвитерами і навіть одежою німецькою вдмінятись від товаришів і забирати в свої руки святі звичаї, що ще є у баптистів: благословлене слюбів, хрещене водою, поділ хліба й вина на причастю. Протів того повстали люде, котрих звать молодшими братчиками. Вони не тільки стоять за рівність, але й протів самих звичаїв, з котрих може вироблятись нерівність між братчиками — протів утякого поділу хліба та вина, протів самого хрещеня водою. Молодші оцираються на словах евангельских у Матея (гол. 20 в. 25-26 і гол. 23 в. 2-11), де сказано, що між християнами не мусить бути князів та панів і що ніхто з християн навіть не повинен зватися учителем, а всі повинні бути рівні та брати, а протів хрещеня в воді наводять слова Ісуса жінці Самарянці, про живу воду, котру він дасть світови. Молодші баптисти кажуть, що треба хреститись живою водою, а не мертвою, тоб то жити по правді, творити добро, як навчав Христос. „Хиба мало є, кажуть вони, таких, хто хрестився в воді, але не визволився від гріхів“.

Оттаке розказано в дописях про українских баптистів у російских часописях, хоч вони переглядаються начальством, котре мусить стояти

В обороні православної церкви.

Молодші українські баптисти, видимо, ступають на ту дорогу, по котрій ідуть більше освічені баптисти англійські та американські. З часом та з більшою освітою українські баптисти певно зовсім зблизяться з ними.

Освіту ж люблять українські баптисти й тепер. Щоби читати євангеліє, всі вони, навіть старі беруться ставати письменними. Є між ними такі, котрі тільки й читають, що євангелія і навіть не радять читати свіцких книг. Та є й такі, що читають і свіцкі книги, газети, стараються знати, що робить ся по всему світу. Ми знаємо приміри, що на зборах своїх українські баптисти радо слухали свіцкі книжки, котрі їм читали люде, що й не належали до їх віри.

IV. Переслідуване баптистів на Україні.

Уряд російський спершу не знав собі добре, як йому бути з баптистами. Старі закони, котрі допускали всяких чужих людей у Росію, не знали баптистів, — і уряд, епохукований лютерескими пасторами, зразу забороняв і німецьким баптистам бути в Росії, аж нарешті позволив, і тепер у самім Петербурзі є молитвенний дм Пмців-баптистів. Але з українськими баптистами вийшло инакше. В Росії старі закони виразно забороняють великому православ-

218076.

ному переходити на іншу віру, так само як забороняють християнину переходити в нехристиянську віру. Хто відверне православного від єго церкви, той мусить, по російському закону, бути покараний висилкою в Сібір, а відвернені від православія, хоч властиво їм то й не караються, але мусять бути віддані православному церковному начальству „для увіщання“, для намови, щоби вернулися до православія. Таких людей православне церковне начальство звичайно держить в монастирях, як у вязницях, і може держати їх до смерті.

Коли церковне православне начальство стало жалуватись на українських баптистів, то свіцкому урядови прийшлося стосувати до них такі закони, тим часом коли освічені люди, навіть багато вищих державних достойників вже вважали такі закони за недоладні. Через те свіцке начальство в Росії спершу не дуже то поспішалося карати українських баптистів, а суди, як ми бачили, навіть увільняли їх і коли карали, то хіба тоді; коли підсудним можна було закинути публичну зневагу якої православної святощі, напр. ікон. Окрім того, уряд потребував мати списи новонароджених, щоби ніхто не уникав вояцкої служби, то уряд було дійшов до того, що роздав по баптистким товариствам „старшим братчикам“ і другим, „показаним баптистами особам, книги, щоби записувати новонароджених від слобів між баптистами. Так виходило, що уряд немов признав за-

воєнними товариства і українських баптистів, як і німецьких. І дійсно, коло 1880 р. було затихли утиски урядові протів українських баптистів і вони стали жити досить вільно.

Отже поні православні, а надто архиереї підбивали уряд протів баптистів, намовляючи уряд, щоби він карав їх без суду, бо суди в сій справі, як ми бачили, були для понів православних нещевні. Остатніми роками уряд царський послухав архиерев і почав нагнітати на українських баптистів і карати їх без суду, забираючи їх у вязниці, висилаючи їх в далекі краї, в Сібір і т. и. Тепер говорять про те, щоби видати нові, дуже строгі закони протів українських баптистів.

Тількож утиски не спиняють зросту баптист в серед православних Українців і Москалів, а, можна сказати, противно, більше сиріяють ему, звертаючи увагу громадску на нову віру. Львівська часопись „Правда“ напечатала в сім році (місяць Цвітень) числа про зріст баптистів у ківській губернії, по рахункам самої архиерейської консисторії. Виходить, що до року 1874 було в тій губернії баптистів тільки 250 душ. В 1876 р., коли багато учителів баптистів були арештовані, число баптистів у тій губернії вже виросло до 706, в 1881 р. вже їх було 1394, в 1884 р., коли уряд почав знов і дужче переслідувати українських баптистів, число їх вже виросло до 2006, а в 1889 р. під-

нялось до 4093, а далі серед тяжчих утисків за рік виросло до 4670.

Се не всі ще баптисти на Україні, бо вони є і в Херсонщині, звідки нова віра перейшла й до Київщини, а також і в других губерніях, між инчим і в Волинській. Коли і в цих губерніях число баптистів так само зростає, як у Київській, то певно всіх тих братчиків тепер на Україні є з двадцять тисяч. З кожним роком число їх мусить збільшуватись. А згодом мусять перестати й ті утиски, якими тепер давить уряд у Росії баптистів.

Вже й тепер у Росії всі освічені люде явно сприяють українським баптистам і другим подібним їм брацтвам, не хвалять того, що уряд їх переслідує і бажають, щоби кожному була воля в справах віри. Того ж самого бажають для Росії і освічені люде на всьому світі. Ми вже згадували про товариство Евангельська Спілька, котра остатніми роками вже кілька разів оберталась до уряду в Росії, вговорюючи его, щоби залишив тіснити люде за віру і дав волю всім, православним, як і не православним вірувати, як їх совість каже. Тепер уже баптисти західно-європейські довідались, що в Росії є брацтво, подібне до їхнього, і вони стануть помагати їм, а надто домогатись, щоби їм дана була вільність. Довго опиратись протів суду освічених людеї всього світа ніякий уряд не може. А до того уряд у Росії мусить згодом перемінитись таке, що за-

кон буде писати не сам цар оз своїми чиновниками, а рада виборних з усеї землі, як се тепер робиться по всіх державах Европи, окрім турецької. А така рада і в Росії певно зробить то само, що зробили подібні ради в других державах, то б то дасть усім волю в справах віри.

Тоді українські бантисти стануть вільні, вбільшать свою освіту і будуть ширити ві серед своїх земляків.

Перше ніж читати, просимо собі попра-
вити отсі помилки :

ст. 6 вірш 8 знизу надруковано: трінітаріі,
має бути **антітрінітаріі**

ст. 7 в. 3 зверху надруковано Вільяме
має бути **Вільямс**

ст. 14 в. 1 знизу надруковано: а знєте
має бути **знаєте**

ст. 16 в. 15 зверху надруковано: утякого
має бути **усякого.**

СВЯТЕ ПИСЬМО НОВОГО ЗАВІТУ.

Мовою русько-українською перекладав вкупі П. А. Куліш и Др. И. Пулюй. Відень 1871. Печатано у Львові, в друкарні імени Шевченка 1880, гражданою. Ціна 30 кр. — То само кирилицею, у Львові, — накладом А. І. Піка 1887 р. 30 кр.

Купити можна, при більшій скількості з опустом 10%, в отих складах:

Wien, Elisabethstrasse 6, Henry Edward Millard.

Budapest, Deákplatz Nr. 4, bei B. Victor.

Prag, Wenzelsplatz Nr. 52, K. M. L. Stahlschmidt.

Lemberg (Львів, Галичина) Sixtusbasse Nr. 16, bei A. J. Pick.

Triest, Via Ponte rosso Nr. 3, bei Henry Edw. Millard.

Klausenburg, Kandiagasse Nr. 6, bei J. Rottmayer.

Варшава, Senatorska ul. Nr. 497/2, у А. Кантора.

Bucharest, Calea Mosilor Nr. 51, bei D. Schwegler.

Belgrad, Pop Lukina ulica 25, bei W. Lichtenberger

Seraijewo, Franz Josefgasse Nr. 73, bei A. Hempt.

Се все „Біблійні Магазини Бритійського й Заграничного Біблійного Товариства в Австро-Угорщині, Польщі, Сербії, Румунії, Боснії й Гер-

церовині." (Bibel-Niederlagen der Britischen und Ausländischen Bibelgesellschaft in Oesterreich-Ungarn, Polen, Serbien, Rumänien, Bosnien und Herzegowina.

Обертатися в справі товариства до: Henry Edward Millard in Wien, Elisabethstrasse 6.

В справах видавництва таких, як отсе, й инчих руско-українських книжочок треба обертати ся до Михайла Павлика, редактора „Народа“ у Коломиї (Галичина).

▼ Praha

28. V. 1937

НАРОД

орган руско-української радикальної партії

Виходить уже четвертий рік, два рази в місяць, у Коломиї, під редакцією Михайла Павлика і коштує 4 гульдени для Австро-Угорщини, а 8 рублів для Росії у рік. „Народ“ головно розкриває хиби руско-українських (хохлацких) світлих людей і вказує на те, що й як їм робити для того, щоби двигнути з нужди й темноти простих руско-українських людей. Руско-українська радикальна партія, то такий гурт світліших Русинів-Українців, що працюють над тим, щоби до кореня, — з латинска, радикально, — перемінити порядки, що давлять руско-українських людей.

Адрес для заграниці: *Redaktion des „Narod“ in Kolomea, Galizien — Oesterreich.*

ХЛІБОРОБ

радикальна газета для простих руско українських людей. Вона розказує нашим людям про те, які порядки заводити у себе, по приміру світліших народів на заході Європи та в Америці, і як те робити. В „Хліборобі“ розказується також, що роблять світліші радикали серед народу та як починає двигатися сам наш простий народ.

„Хлібороб“ виходить також в Коломиї, під відвічальною редакцією дра Северина Даниловича адвоката у Коломиї, і головним заходом Михайла Павлика. „Хлібороб“ коштує 2 гульдени, а для Росії 4 рублі в рік.

В редакції „Народ“ або „Хлібороба“ можна купити отей книжочка, написані для простого народу:

Шість сот років Швейцарскої Спільки. Написав Михайло Драгоманов. Тут розказано про те, як доборолися швейцарські люде волі та які тепер там порядки. Ціна на місяці 10 кр.

Віра а громадські справи. Мих. Драгоманова, — про те, як воювали люде за віру та як настала в освічених сторонах воля на віру. Ц. 2. кр.

Іван Вишенский. Руский писатель 16. віку. Написав Іван Франко. Ціна. 6 кр.

Про Брацтво Хрестителів або Баптистів (Штундистів) на Україні. Мих. Драгоманова. Ц. 10 кр.

Х Л І Б О Р О Б

радикальна газета для простих руско українських людей. Вона розказує нашим людям про те, які порядки заводять у себе, по приміру світліщих народів на заході Європи та в Америці, і як те робити. В „Хліборобі“ розказується також, що роблять світліші радикали серед народу та як починає двигатися сам наш простий народ.

„Хлібороб“ виходить також в Коломиї, під відповідальною редакцією дра Северина Даниловича адвоката у Коломиї, і головним заходом Михайла Павлика. „Хлібороб“ коштує 2 гульдени, а для Росії 4 рублі в рік.

В редакції „Народа“ або „Хлібороба“ можна купити цієї книжочка, написані для простого народу:

Шість сот років Швейцарської Спільки. Написав Михайло Драгоманов. Тут розказано про те, як доборолися швейцарські люди волі та які тепер там порядки. Ціна на місяці 10 кр.

Віра а громадські справи. Мих. Драгоманова, — про те, як воювали люди за віру та як настала в освічених сторонах воля на віру. Ц. 2. кр.

Іван Вишенський. Руский писатель 16. віку. Написав Іван Франко. Ціна. 6 кр.

Про Брацтво Хрестителів або Баптистів (Штундистів) на Україні. Мих. Драгоманова. Ц. 10 кр.

U 10101

3186265197